

Jurčičev Slovenski narod ni bil le časopis, ampak NAČIN DRUŽENJA

»Vedel je, kaj vse se da s časopisom narediti,« je o Josipu Jurčiču povedal dr. Bernard Nežmah in pojasnil, da je Jurčič kot urednik Slovenskega naroda v času, ko je bilo bore malo slovenskih institucij, iz časopisa naredil mesto, kjer se ni širil samo slovenski jezik, ampak tudi ideje. Zavedal se je, da bo članek v časopisu dosegel veliko več bralcev kot knjiga, ki je napisana le za določen krog bralcev. Poleg tega pa je znal poskrbeti za to, da je časopis postal živ in zaživel v obliki, ki jo zlahka primerjamo s sodobnim Facebookom.

 TINA S. BERTONCELE

Josip Jurčič je že kot sedmošolec napisal zgodovinsko povest Jurij Kozjak, slovenski janičar, ki je leta 1864 izšla pri Mohorjevi družbi v – tudi za današnje razmere – visoki nakladi. Še pred omenjenim delom je napisal in objavil Pripovedko o beli kači. Veliko bolj ga sicer poznamo po njegovem delu Deseti brat, ki je prvi slovenski roman. In tu je seveda Kozlovski sodba v Višnji Gori, ki smo jo vsi prebirali že kot otroci.

A Jurčič ni bil le plovit in uspešen pisatelj; bil je tudi žurnalista, urednik časopisa Slovenski narod. Leta 1971 je postal glavni urednik tega časopisa in se nato preselil v Ljubljano. Jurčičevo življenje v vlogi urednika je raziskal sociolog doc. dr. Bernard Nežmah in zanimive izsledke bralcem ponudil v knjigi *Neznani Jurčič – magični žurnalista: časopisna, kulturna in družbena zgodovina desetletja med letoma 1871 in 1881 na straneh Slovenskega naroda*.

SPRETEN IN POZITIVEN PRISTOP

Slovenski narod je začel izhajati leta 1868, in sicer v treh izdajah tedensko, imel pa je tristo naročnikov. Jurčič ga je leta 1873 preoblikoval v prvi slovenski dnevnik in v enem desetletju naklado povečal za trikrat. Pisati dnevne novice v tistih časih vsekakor ni bila lahka naloga, vendar pa je bil Jurčič pri tem neverjetno spreten. Ščasoma si je ustvaril dopisniško mrežo, ustvarjal je nove



Josip Jurčič

novinarske žanre in rubrike – in kar je morda najbolj pomembno, iz vsake vsebine je znal narediti zanimivo zgodbo.

Kot pravi Nežmah, je Jurčič v slovenskem novinarstvu ustvaril magični žurnalizem. Kot že rečeno, bi njegov model časopisa lahko primerjali s Facebookom oziroma s sodobnimi družbe-

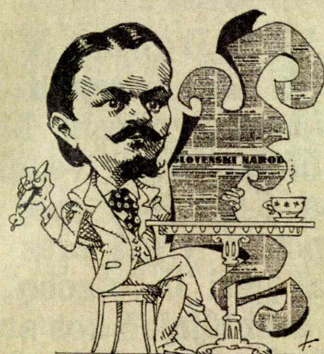
nimi omrežji. Ker je bilo pomembno, da se vest objavi čim prej, Jurčič pogosto ni imel možnosti preverjati dejstev. V časopisu je objavljala pisma dopisnikov; če se je kasneje izkazalo, da kaj ne drži, pa je naknadno objavil še demantije. Ob tem se ni pretirano obremenjeval, včasih je bil celo vesel, da se je kaj izkazalo za neresnično. »Veseli nas, da moremo včerajšjo novico tako popraviti,« je na primer zapisal v primeru, ko se je izkazalo, da neki mož v resnici (še) ni umrl.

Jurčič se prav tako ni pretirano obremenjeval s cenzuro. Tudi v tem primeru se je pogosto znašel in dosegel, da je vsebina kljub vsemu prišla do bralcev. S cenzuro se je pogosto domiselno poigral in se iz nje tudi ponorčeval. Nežmah v knjigi Jurčičeve spretnosti na tem področju seveda podrobneje opiše. Nežmaha je k odkrivanju Jurčiča – urednika pritegnilo ravno to, da je v primeru cenzure v časopisu pustil belino. Tako je bralcem dal vedeti, da na tistem mestu manjka vsebina. Jurčič je v času svojega urednikovanja bil številne bitke s cenzorji, nekoč so mu časnik konfiscirali kar trikrat v štirih dneh. »Taka tiskovna svoboda je neznošna, naj se vrne cenzura, ljubša nam bi bila,« je takrat zapisal v časopisu.

STIK Z BRALCI

Jurčič je namreč preko časopisa komuniciral z javnostjo. Tako je ob priliki kakšnega naročnika na primer prosil, naj mu sporoči svoj novi naslov. Jasno

NEZNANI JURČIČ - MAGIČNI ŽURNALIST



Naslovnica knjige dr. Bernarda Nežmaha o Josipu Jurčiču.

Slovenska Matica

je, da medij na tak način krepí odnos s svojimi bralci – danes se v ta namen uporabljajo predvsem družbena omrežja. Prav tako so svoja sporočila v časopisu lahko objavljali tudi bralci, če se je uredništvu vsebina zdela primerna. Če se mu vsebina ni zdela vredna objave, je Jurčič v časopisu obelodanil svoje razloge za to odločitev. »Ako vas veseli postati sodelavec našega lista, prosimo Vas najvljudneje, da si daste od koga povedati, da ga mi izdajemo v slovenskem jeziku,« je očitno zavrnil nek prispevek in o tem obvestil pošiljatelja.

Nežmah meni, da Jurčičeva intenca ni bila ustvarjati časopis, ki bi pritegnil bralstvo z objavljanjem polemik, s kolo-ritom vsemogočih mnenj, ampak je stremel k objavljanju resnice o stanju stvari oziroma duhu časa. Bralci pa so časopis uporabljali tudi kot način komuniciranja z drugimi bralci. »Časopis je že pred poldrugim stoletjem opravljal funkcijo

družabnih omrežij, ki so omogočala ponovno aktivacijo pretrganih komunikacij,« je pojasnil Nežmah in nanizal kar nekaj primerov tovrstne korespondence. Jezik izražanja v časopisu je obdržal v prvotni različici, kar še toliko bolj nazorno naslika duh tistega časa. Slovenski narod pod Jurčičevo taktirko torej ni bil le časopis, ki širi vesti, ampak dobesedno prostor javnega komuniciranja med državljani.

DUHOVITOST

Nežmah posveča nadaljnja poglavja Jurčičevi kritiki germanizacije, slovanizaciji in borbi za slovenski jezik v javnosti. Nato opiše, kako je Jurčič s časopisnimi pozivi izvajal posebno obliko kulturnopolitične mobilizacije; ob lakoti in naravnih nesrečah, za postavitve spomenikov pisateljem in kulturnikom, za finančno pomoč obubožanim posameznikom je aktiviral zbiranje prostovoljnih prispevkov. »S svojo medijsko akcijo je uspel senzibilizirati državne institucije k aktivnemu dajanju pomoči prizadetim, obenem pa se je postavil kot osrednja organizacija nacionalnega in državljanskega aktivizma,« je zapisal Nežmah.

Jurčič je v časniku dosledno objavljati tudi imena darovalcev – ne glede na vsoto. Posameznik je tako prišel kot zgledna

»Časopis je že pred poldrugim stoletjem opravljal funkcijo družabnih omrežij, ki so omogočala ponovno aktivacijo pretrganih komunikacij.«

osebnost v časopis, sam časopis pa je s tem širil polje svojih naročnikov, saj je bil točka, v kateri se je formirala javnost rodoljubov. »Hkrati pa je s temi akcijami ustvarjal psevdodogodke, se pravi dogodke, o katerih ni pasivno poročal, ampak jih je dobesedno sam ustvarjal,« je še pojasnil Nežmah. Ob vzidavi spominske plošče na Prešernovo rojstno hišo v Vrbi se je zbralo 6.000 ljudi, toliko, da so morali v Ljubljani vključiti še dodaten vlak za prevoz potnikov. Obenem pa je Jurčič razkril škandal rodoljubja, ki visoko časti pesnika, obenem pa pesnikova hči životari v bedi. Seveda je pozval k nabirki tudi v ta namen in po dveh tednih Prešernovi hčeri izročil 225 goldinarjev in 30 krajcarjev.

V poglavju, ki nosi naslov Smrt in samomor skozi magični žurnalizem, Nežmah opisuje, kako je Jurčič kršil pravila pisanja nekrologov. Med drugim v knjigi najdemo žalni zapis ob smrti grofa Antona Auersperga. Ob smrti slovenskega politika dr. Henrika Etbina Coste pa je Jurčič objavil celo rezultat njegove obdukcije. »Pljuča bila so normalna. Na srcu se je pravi in direktni vzrok njegove smrti našel. Vnela se

Dr. Bernard Nežmah na predstavitvi knjige Neznani Jurčič - magični žurnalist.



Poštetek zasloni-VT

“

Jurčič je ustvarjal nove novinarske žanre in rubrike – in kar je morda najbolj pomembno, iz vsake vsebine je znal narediti zanimivo zgodbo.

mu je bila osrčna koža (perikarditis) in zaradi tega vnetja mrtvoudnost srca,« je med drugim navedel in dodal, da bi Costa tudi sicer v kratkem umrl, in sicer zaradi raka na želodcu. Jurčič je zadržan nekrološki govor preoblikoval v živopisno pripoved, včasih je mračen ton nekrološkega žanra spremenil v igrivo anekdoto, celo v črni humor. »16. julija zvečer se je napotil tukajšnji posestnik J. P. z najemniki svojimi kosit. A prekosi la je smrt njega,« se je glasil primer poročanja o smrti s pridihom besedne igre. »S pozitivistično metodo je zabeležil vsak najmanjši detajl nesrečne smrti, ki pa je imel nadrealističen učinek, saj je kanon poročanja o smrti zahteval zadržanost,« je ocenil Nežmah. V časopisu ni manjkal niti obešenjaški humor – to ni bilo duhamorno pisanje poročil, marveč duhovitih norosti, ki jih piše življenje. Kar tudi dobro razloži, zakaj je pisatelj tako rad pisal v časopis. »Nobeden izmed Jurčičevih romanov in nobena njegova povest ne premore tolikšne duhovitosti, nad katero bi bil navdušen celo magični realist Gabriel Marquez, tudi sam časnikar v mladih letih,« je ocenil Nežmah.

Jurčič je formiral tudi žanr vojnega reporterstva, poleg idejnih, političnih, zgodovinskih in kulturnih vsebin pa je s prebiranjem Slovenskega naroda moč rekonstruirati tudi navade tedanjega časa, vsakodnevne angažmaje, interese, skrbi, prodajne artikle, ženitovanske oglase, drobne posle, ki so usmerjali vsakdan starih Slovencev v osmem desetletju devetnajstega stoletja. Poleg tega so se v Slovenskem narodu lotili tudi duhovitega žanra gledališke kritike.

TOLOVAJ GUZAJ ALI SLOVENSKI ROBIN HOOD

A v izogib razkritju celotne vsebine bi se za zaključek dotaknili še poglavja Tolovaj Guzaj ali slovenski Robin Hood. Tej zabavni zgodbi bi se bilo namreč škoda izogniti. Gre za roparja in morilca, ki je Jurčiča na nek način tako očaral, da ga je skoraj ljubkovalno preimenoval v tolovaja. Razbojnik je namreč pisal cesarju in ga prosil za pomilostitev. Čeprav so ga iskali po celi deželi, je nonšalantno prišel v mesto, da je na pošti oddal svoje pismo. »Razbojnik, ki poleg pištole in noža suče tudi pero in piše cesarju osebno, deluje kot literarni junak,« je Nežmah zapisal, da je odtlej Jurčič tolovaju vseskozi namenjal prostor na časopisnih straneh. Jurčič je poročanje o najhujšem kriminalcu spremenil v za-

Izsek iz časopisa Slovenski narod, št. 175, stran 3, dne 3. 8. 1880.

Razne vesti.

* (Umor v nemškem Beču.) V noči od 27. na 28. dan m. m. je neki potepuh vlomil v hišo št. 59 v Florijanskih ulicah. Moral je dobro znati hišne okoliščine, kajti vedel je, kje da je kasa spravljena. Utrl je v onej sobi najprej steklo od okna, potem vrgel čez plinovo svetilnico vrv, splezal gori in v sobo. Ko pa je okno utrl, padel je žvenkljajoč kos stekla na ulico na tla. V pritličnih stanovanjih bivaajoči ljudje se zbude in takoj misleči na lopove, oborože se, ter gredo na ulico. Ropar to videvši, skoči skozi okno na ulice. A domači padajo črezenj in ga do dobrega pretepo. Neki kámenosek Wetterle je nad njim popolnem stolkel svojo palico sè svinčnim gumbom. Pri tem, ko so roparja imeli na tleh, zasučje se on, potegne iz redrij revolver ter ustreli. Krogla zadene mehanika Ambroša v čeljusti ter obtiči v možjanih. Ambroš je bil takoj mrtev. Prestrašeni drugi odskočijo; to pa lupež porabi in ubegne. Kámenosek je hotel teči za njim, a potepuh se ukrene in z revolverjem nanj nameri. Kamenosek je potem vrnil se domov. Dunajska policija zdaj zločinca išče. — V nemškem Beču, olikanem, se tako godi.

* (Kolera.) Na ogerskej postaji Szonta Alföld-Puljske železnice je umrl neki delavec; zdravniki so preiskali njega truplo in dejali, da je umrl za azijsko kolero.

* (Umeteljni ogenj) užigali so dné 28. m. m. nemški turnerji, ki so imeli te dni velike slavnosti v Frankfurtu in pri tej priliki je priprava razstrelila se ter jako nevarno ranilo 12 osob, dva človeka sta baje mrtva. Po novejših virih pa je nesreča večja; razpočil je železen možnar in posumní leteči kosovi so ranili 20 osob, jedno dekle pa je bilo ubito. Od ranjenih osob so uže četirim odrezali noge ali roke.

— (Deželne dobrodelne naprave v letu 1877.) V bolnišnici je bilo v oskrbi in sicer: na medicinskem oddelku 1462, na kirurgičnem 1036, na sifilitičnem 346, na oddelku za kožobolne 270 in na ginekološkem oddelku 58, tedaj skupaj 3172. V blaznici (ali normišnici) jih je bilo 224, v porodišnici 156 porodnic in 141 otrok, skupaj 297, vseh skupaj jih je tedaj bilo oskrbovanih 3693. Ozdravilo in umrlo jih je, in sicer: v bolnici na medicinskem oddelku 1365, na kirurgičnem 925, na sifilitičnem 290, na oddelku za kožobolne 240 in na ginekološkem oddelku 56, skupaj 2876, v blaznici 105, v porodišnici 145 porodnic in 137 otrok, tedaj 282; skupni odpadek znaša 3263. Konec leta 1877 jih je tedaj ostalo: v bolnici 296, v blaznici 119, v porodišnici 15, skupaj 430. Najdencev pri rednicah je bilo v začetku l. 1877 še 320, iz deželne oskrbe izstopilo in umrlo jih je 82, tedaj jih ostaja konec leta 1877 še 238. Skupno število vseh bolnikov l. 1876 je znašalo 3457, v primeri s številom 1877. leta 3693, se pokaže, da jih je bilo letos **236** več oskrbovanih. Revščina mora res biti velika, če se pomisli, da pride vsako leto 200 bolnih več v bolnico.

dlib.si

Izsek iz časopisa Slovenski narod, št. 7, stran 4, dne 9. 1. 1878.

66

Jurčič je vzel življenje na igriv način, kar se nedvomno odraža pri njegovem pisanju časopisa.

»To se ve, da jih priobčujemo le, ker imajo psihološko zanimivost za karakteristiko človeka, ki je bil tako dolgo strah slovenskega Štajerja.« je Jurčič pojasnil razloge za objavo pisem razbojnika, ki ga bralci vidijo tudi kot poeta in avtobiografa.

Nežmah je pojasnil, da je produkcija oblik suspenza ena temeljnih karakteristik urednikovanja časnika, ki stremlji k široki branosti in visoki nakladi, ob hkratni implikaciji, da je urednik tako dobro informiran in spreten pri pridobivanju informacij, da se je dokopal celo do pisem ubitega kriminalca.

nem, komaj razumljivem jeziku – tovrstna zgodba nedvomno pritegne bralce tudi danes. Poleg tega, da je Jurčič pri pisanju uporabljal privlačen jezik, pa se je predvsem trudil, da v časopisu ni bilo dolgočasnih rubrik. Celó iz smrti je naredil zgodbo, privlačno je poročal tudi o flori in favni ali pa zgolj o gosti megli, ki se je spustila nad Ljubljano.

Vendar pa urednik ni bil le poročevalec o stanju v naravi, ampak je obenem širil tudi enciklopedična eksofska znanja o bivanju živali skozi perspektivo njihove simbioze s človekom. Vse to in še več Nežmah na iskri v poučen način predstavi v 20 poglavjih in prikaže Josipa Jurčiča, kot ga do zdaj še nismo poznali. Kot pravi Nežmah – Jurčič je vzel življenje na igriv način, kar se nedvomno odraža pri njegovem ustvarjanju časopisa.

Naslovnica časopisa Slovenski narod na dan 8. 5. 1877.

CELO IZ SMRTI JE NAREDIL ZGODBO

Jurčič je torej delal časopis za publiko, pomembni so bili bralci. V žanru podlistkov je objavljaj izborno literaturo, po drugi strani pa je objavil tudi razbojnikovo besedilo, napisano v polomljen-

bavno ironijo in jo vzdrževal tudi tedaj, ko o Guzaju ni bilo nobenih vesti. Tolovaj je izvajal premetene rope graščakov, župnikov, trgovcev in sejmarjev, nakradeni denar pa je podarjal tudi revnim kmetom, ki so ga zato ščitili pred roko pravice. Rad se je tudi preoblečjal, v gostilnah pa je plačeval pijačo žandarjem in jim ob slovesu pustil pod litrom listek z napisom: Danes vas je gostil Franc Guzaj. Ko je tolovaja doletel konec, je Jurčič o njem pisal v štirih zaporednih člankih – zadnjega je postavil kar na naslovnico in popisal njegovo razbojništvo in podrobnosti poslednjega boja. Za nameček pa je Jurčič teden dni pozneje objavil še presenečenje – 'listek' v dveh nadaljevanjih, v katerem je ponatisnil tri pisma, ki so jih našli pri razbojniku.

66

»Noben izmed Jurčičevih romanov in nobena njegova povest ne premore tolikšne duhovitosti, nad katero bi bil navdušen celo magični realist Gabriel Marquez, tudi sam časnikar v mladih letih.«

dlib.si

104. številka.

Ljubljana, vtorek 8. maja.

X. leto, 1877.

SLOVENSKI NAROD.

Iskaja vsek dan, izvzemši ponedeljke in dneve po praznikih, ter vsa po pošti prejemana za avstro-ogrske dežele za celo leto 16 gld., za pol leta 8 gld., za četrt leta 4 gld. — Za Ljubljano brez pošiljanja na dom za celo leto 15 gld., za četrt leta 3 gld. 30 kr., za en mesec 1 gld. 10 kr. Za pošiljanje na dom se računa 10 kr. za mesec, 30 kr. za četrt leta. — Za tuje dežele toliko več, kolikor poština iznaša. — Za gospode udeležje na ljudskih doh in za dijake volja znižana osem in sicer: Za Ljubljano za četrt leta 2 gld. 50 kr., po pošti prejemana za četrt leta 3 gld. — Za ostanila se plačuje od dodatnega pošt-vrsta 5 kr., če se ostanilo odaraz tiska, 5 kr., če se denarizir v 4 kr. če so tri ali večkrat tiska. — Za ostanila se plačuje od Dopisi naj se izvirne frankirajo. — Rokopisi se ne vračajo. — Uredništvo je v Ljubljani v Franc Kolomanovi hiši št. 3 „Gledališka stolba“. Opravištvo, na katero naj se blagovoljno pošiljajo naročila, reklamacije, ostanila, t. j. administrativne reči, je v „Narodni tiskarni“ v Kolomanovi hiši.

Vojska.

Rusi so močno in veselo napredovali te zadnje dni na svojem azijskem bojišču. Uže so obkolili najmočnejšo turško azijsko tvrđnjo Kars in od tod, kakor tudi od vzhoda, od Erivana sem, prodirajo proti glavnemu mestu turške Armenije, proti Erzerumu. Dotični telegram, ki nam je v soboto popoldne z Dunaja došel, sme mi mogli le v polovico zadnjega uže v tisku bivšega lista „Slov. Naroda“ uvrstiti, a potrjujejo ga večerji in drugi časniki, dasiravno ruskega izvestnega poročila še ni. Cel ruski napredek v Aziji je pa tem bolj gotov, ker imamo znanje o njem le iz Rusom protivnih virov, iz angleških in carigradskih. Zlasti je to izvrstno znamenje, da je velik strah zavladal v Angliji zaradi uspehov ruske vojske v Aziji.

Glavni poveljnik Turkov v malej Aziji pri Karsu in Erzerumu je Muktar-paša, tist znani lažnjivec in zavajalec vojnih poročil iz hercegovinske vstaje vojske in iz ernogorske, ki je bil vedno tepen in povsod. On poroča v Carigrad 30. aprila tako-le: »Ker so Rusi v našem številu proti Karsu prodrli, z namenom, odrezati mu zvezo z Erzerumom, zapustil je Muktar-paša z devetimi bataljoni Kars in zasedel v Čikaki pri Jandim, zapadno od Karsa, a je pustil v tej trdnjavi

nič ne verjemo in naravnost protivno berno, nego je on, kar pravi. Če je bil on uže pri-siljen, skoro polovico svoje vojske iz tako važnega Karsa proč vzeti, pravijo, in se je moral pomakniti nazaj, v bojzani, da mu Rusi zvezo odrežejo, moral je uže prej tepen biti in mora jako slabo stati za vso to turško vojsko. Torej menda ne bode dolgo, ko bomo čuli prevesele vesti, da so Rusi popolnem zajeli Kars, ki se potem ne bode mogel dolgo držati, in vzeli Erzerum. Potem pa imajo severni bratje naši vsa malo Azijo v roci in Turkom odrežejo vso pomoč iz srednje Azije.

Na Donavi so, po turških poročilih, uže mali oddelki ruske vojske krozi prestopili. Glavni poveljnik, veliki knez Nikolaj, je uže 6. maja v Braillovo bil. Rusi utrjujejo donavsko obrečje pri Reni in Izmaju. Turki časopisi navdušujejo svoje ljudstvo, naj pomaga pri brambi turške domovine svoje, t. j. naj ljudje gredo v vojske, ali pa naj dajo denarja. Sultan pa je prevzel ime „bramborec vere.“ Torej njegovi prijatelji, naši nemikaturji, zdaj branijo i njim vrod Muhamedovo „vero.“

V Galas so Rusi pripeljali štiri Krupove največje kanone za podonavsko obrečje. S pomočjo teh daleč nosečih strelb bodo reko premostili.

gnjo. To poumudenje zbiranja vojske ne bode zadržalo.

Iz državnega zbora.

Z Dunaja 5. maja. [Izv. dop.]

Vlada je odgovorila na interpelacijo dr. Giskra in tovarišev o orientalnem vprašanju, a nitičar nij povedala, česar bi uže prej ne bili vsi vedeli. Ne zadovoljaj smemo biti, da se iz odgovora vsaj toliko vidi, da magjarski upliv in magjarske turške demonstracije v Feti, kakor tudi nemško-ustavoverske „pobožne“ želje še dondaj niso premagale hladno in mirno premišljenje v prid Avstrije v najvišjih krogih. Avstrija ostane neutralna, pa ko bi res stopila kedaj v akcijo, bi se to ne zgodilo proti Rusiji, ampak v sporazumljenji z Rusijo, in to je jedino prava avstrijska politika.

Debate o vladnem odgovoru na interpelacijo ne bode v državnem zboru, ker se od interpellantov nij nasvetovala; ko pa bi opozicija hotela debate, ne bi je dopuščala ustavoverna večina. Sicer je tudi ogerski državni zbor enak odgovor brez debate na znanje vzel.

Res bi bilo želeli, da bi slovenski poslanci priliko imeli, še onkrat poudarjati slovensko stališče ter odločno izročiti nemške avstrijskih Slovanov o rusko-turške vojski, pa če prav ne pridejo zdaj do